

HOOFSTUK 1

INLEIDING, STRUKTUUR, DOELWITTE EN NAVORSINGSMETODOLOGIE

1.1 INLEIDING

“Leerderveiligheid” is die woord of begrip wat in die opvoedkunde-taal gebruik word om in ‘n algemene sin te verwys na die veiligheid van leerders. Dit verwys veral na ‘n veilige leeromgewing waar onderrig en leer optimaal kan geskied, verwys na buite-kurrikulêre aktiwiteite en byeenkomste wat by ‘n spesifieke skool plaasvind, maar ook na skool-gesanksioneerde byeenkomste en aktiwiteite buite ‘n spesifieke skool se terrein en verwys selfs na die vervoer van leerders na sulke byeenkomste. Leerderveiligheid is dus ‘n baie breë begrip. Dit blyk baie duidelik uit die groot omvang van faktore wat deel uitmaak van die oorkoepelende begrip “leerderveiligheid” en ‘n risiko is vir leerderveiligheid. Hierdie faktore sluit die volgende in: seksuele misbruik, verkragting, seksuele teistering, ontvoering, geslagsgebaseerde gewelddadigheid, fisiese geweld, aanranding, treitering (“bullying”), moord, manslag, mishandeling, wapens, roof, inbrake, brandstigting, vandalisme, lyfstraf, rassegeweld, alkohol, vigs, dwelms, gevaarlike speelterreine, verkoop van besmette kos, onverantwoordelike uitdeel van medisyne, fisiese fasiliteite wat ‘n risiko inhou, sportaktiwiteite, gevaarlike situasies in klaskamers, laboratoriums en tegniese sentrums en risiko’s verbonde aan die vervoer van leerders (De Wet 2003 : 113 - 121; Collings en Magojo 2003 : 125 - 132; Welsh 2001 : 1 - 7; Cunning 2003 : 9; Campbell 2002 : 38 - 44; Fineran et al. 2001 : 211 - 218; Leach 2002 : 99 - 112; Leteane 2003 : 17; Van der Bijl en Munsterhuis 2002 : 1 - 18; Kuhlase 2003 : 18; De Wet 2002 : 129 - 153; Rademeyer 2003 : 8; Benghiat 2003 : 38 - 44; Visser 2003 : 58 - 64; Mecoamere 2003 : 1; Asmal 2003 : 4; Maree 2000 : 1 - 13). Volgens Shoop en Dunklee (2002 : 30) wissel die vlak van leerderveiligheid, wat in ‘n skool kan bestaan, op ‘n kontinuum van onveilig tot veilig. Dit is hoogs onwaarskynlik dat daar ‘n skool kan bestaan waar leerders absoluut veilig is. Volgens Shoop is die beste scenario ‘n skool waar leerders relatief veilig is.

Hierdie studie fokus op “treitering” (“bullying”) – as een van die faktore (fasette van leerdereveiligheid) wat die veiligheid van leerders negatief kan beïnvloed – en wel op die regsimplikasies van treitering van leerders deur ander leerders in Suid-Afrikaanse openbare skole. Alhoewel hierdie studie fokus op treitering as ‘n faset van of risiko vir leerdereveiligheid, is treitering onlosmaaklik verbonde aan die holistiese begrip “leerdereveiligheid” aangesien die hantering en bestuur van treitering (en so ook die hantering en bestuur van ander risikofaktore) essensieel leerdereveiligheid ten doel het. Ongeag die feit dat daar wesenlike verskille tussen die optrede van die skool en die toepaslike regsreëls is - met betrekking tot leerdereveiligheid in die algemeen, asook ten opsigte van elkeen van die individuele faktore wat leerdereveiligheid negatief beïnvloed - is daar ook raakpunte. Weens die prominente en insluitende aard van die begrip “leerdereveiligheid”, asook die feit dat die bestuur en hantering van treitering essensieel leerdereveiligheid ten doel het, kom die begrip ook prominent voor in die titel van die proefskrif ongeag die feit dat die navorsing fokus op treitering. Die begrip “treitering” word volledig bespreek in hoofstuk 2, asook die keuse van die benaming “treitering” as die Afrikaanse benaming vir “bullying”.

1.2 LITERÊRE OORSIG AS AANVANG TOT DIE STUDIE

‘n Literêre oorsig is ‘n sistematiese en versigtige soektog om alle gepubliseerde en ongepubliseerde informasie ten opsigte van ‘n spesifieke onderwerp op te spoor in watter vorm dit ook al bestaan asook om bruikbare bronne te versamel. Die informasie wat deur middel van ‘n literêre oorsig ingesamel word, stel die navorser in staat om ‘n onderwerp te vernou tot ‘n navorsingsvraag en om te ondersoek wat die literatuur daaroor sê. Dit stel die navorser in staat om insig in die onderwerp te verkry en om kernaspekte wat ondersoek moet word te identifiseer. Die literêre oorsig speel ‘n beslissende rol om die uitvoerbaarheid en geloofwaardigheid van die navorsing te bepaal (Bartmann en Pretorius 1996 : 305; Neumann 1997 : 122).

Die navorser is ‘n onderwyskundige by die Gautengse Onderwysdepartement en is verantwoordelik vir leerdereveiligheid en onderwysreg op distriksvlak. Uit die navorser se daaglikse omgang met genoemde aspekte op provinsiale vlak, distriksvlak en skolevlak is dit duidelik dat kennis met betrekking tot leerdereveiligheid asook kennis van die regsimplikasies van leerdereveiligheid uiters skaal is. Op grond van hierdie leemte het

navorser die “regsimplikasies van leerdereveiligheid” as navorsingsveld geïdentifiseer. Die vertrekpunt tot die navorsing was ‘n literêre oorsig van die navorsingsveld, spesifiek met die volgende doeleindes (Sien ook die beskrywing van die funksie van ‘n literatuurstudie hierbo):

- Om inligting (data) ten opsigte van genoemde navorsingsveld in te samel en om insig in die navorsingsveld te verkry.
- Om langs die pad waardevolle bronne op te spoor wat gedurende die studie gebruik kan word – hierdie bronne help die navorser ook om op die spoor te kom van addisionele bronne waarna in die aanvanklike bronne verwys is.
- Om die breë navorsingsveld te vernou tot ‘n spesifieke onderwerp en om die onderwerp te vernou tot ‘n navorsingsvraag (Sien die groot omvang van leerdereveiligheid as navorsingsveld onder afdeling 1.1 van hierdie hoofstuk).
- Om te bepaal of die spesifieke onderwerp al nagevors is, en indien wel watter aspekte van die onderwerp navorsing verg.
- Om inligting (data) ten opsigte van die spesifieke onderwerp in te samel en om insig in die spesifieke onderwerp en navorsingsvraag te verkry.
- Om die rasionaal (regverdiging vir) en die aktualiteit van die navorsing te bepaal.
- Om data in te samel wat aangewend kan word met betrekking tot die navorsingsprojek.

Die volgende tipes bronne is gebruik tydens die leeswerk vir die literêre oorsig as aanvang tot die studie: wetgewing, handboeke, artikels, regsartikels deur regsskrywers, beleidsdokumente, aanbiedings tydens konferensies, asook aanbiedings tydens regs-konferensies, handleidings, hofverslae, regulasies, regswoordeboeke, koerantberigte.

Hierdie aanvanklike literêre oorsig, as aanvang tot die studie, was onontbeerlik vir die verdere verloop van die studie en het die volgende onontbeerlike inligting verskaf:

- Kennis en insig ten opsigte van die breë navorsingsveld en die spesifieke vernoude (gefokusde) navorsingsveld.
- Insig in die omvangrykheid (breedheid) van die breë navorsingsveld naamlik die “regsimplikasies van leerderveiligheid” (Sien afdeling 1.1 van hierdie hoofstuk).
- Kennis en insig om die breë navorsingsveld te vernou tot “die regsimplikasies met betrekking tot treitering in Suid-Afrikaanse openbare skole”.
- Kennis en insig om die onderwerp te rig op die treitering van leerders deur leerders as die mees kritiese aspek van treitering in skoolverband. Treitering vind ook plaas in die skool as werksplek waar opvoeders mekaar treiter, asook waar opvoeders leerders treiter en waar leerders opvoeders treiter.
- Insig in die feit dat die regsimplikasies met betrekking tot treitering alleenlik bepaal kan word indien die regsreëls wat die bestuur van treitering in skole rig, bekend is.
- Kennis dat hierdie regsreëls in die volgende regsbronne te vinde is: wetgewing, die Handves van Regte (Grondwet van die Republiek van Suid-Afrika, 1996) – hierna Handves genoem – die gemenerereg, delikterereg, strafreg, internasionale menseregte-ooreenkomste en regspraak.
- Kennis dat die fenomeen treitering al intensief nagevors is (nog nie in Suid-Afrika intensief nagevors is nie), maar dat die regsimplikasies van treitering nog eensins in Suid-Afrika nagevors is nie en ook nog nie in die buiteland intensief nagevors is nie.
- As gevolg van die feit dat daar nie regsnavorsing (onderwysregsnavorsing) ten opsigte van die regsimplikasies van treitering in Suid-Afrika gedoen is nie, met ander woorde, die regsreëls wat die bestuur en hantering van treitering in Suid-Afrikaanse openbare skole rig, nog nie in terme van die Suid-Afrikaanse reg geïnterpreteer is nie, sal dit wel as deel van hierdie navorsing moet geskied.

- 'n Deeglike kennis van en insig in die fenomeen “treitering” is onontbeerlik voordat daar met die onderwysregstudie ten opsigte van die regsimplikasies van treitering begin kan word.
- Kennis ten opsigte van die struktuur van die Suid-Afrikaanse regstelsel asook toepaslike kennis van die Suid-Afrikaanse reg.

1.3 AFBAKENING VAN DIE NAVORSINGSVELD

Die onderwerp wat nagevors word, is: ***Treitering in Suid-Afrikaanse openbare skole en die regs- en onderwysbestuursimplikasies daarvan vir leerderveiligheid.*** Die studie fokus op die treitering van leerders deur leerders.

Die navorsingsveld sluit die volgende komponente in:

- 'n Deeglike kennis van die fenomeen (verskynsel) “treitering” is onontbeerlik. Kennis van die fenomeen is noodsaaklik ten opsigte van alle fases van die studie en vorm die kern van die navorsing.
- Die studie is 'n hibriede studie en behalwe die onderwyskomponent het dit ook 'n onderwysregkomponent.
- Die onderwyskomponent het hoofsaaklik te make met die bestuur en hantering van treitering op skolevlak, maar die regsimplikasies strek wyer as skolevlak en het ook implikasies vir die onderwysbestuur op nasionale vlak en provinsiale vlak.

1.3.1 Die fenomeen “treitering” as komponent van die navorsingsveld

Alhoewel sekere vorme van treitering as misdade kan kwalifiseer is treitering nie 'n regsbegrip nie (Furniss 2000 : 18; Lawson 1994 : 187). “Treitering” is eerder 'n psigologiese begrip in die sin dat die faktore en omstandighede wat daartoe aanleiding gee dat leerders boelies word, dikwels psigologies gemotiveer word. Enkele voorbeelde is: die aggressiewe boelie se behoefte aan mag; die angstige boelie se negatiewe selfbeeld;

die passiewe boelie se onsekerheid; ouerhuise waar daar min liefde, simpatie en ondersteuning is. Barton (2003 : 21) stem saam met hierdie siening en sê dat, alhoewel die fenomeen “treitering” ‘n komplekse begrip is, die gedrag en optrede van die boelie, slagoffer en omstanders in ‘n groot mate in die sielkunde geanker is. Volgens Barton asook CELP (2002 : 21) speel familiegene, omgewingsfaktore asook ‘n interaksie van genetiese faktore en omgewingsfaktore ‘n groot rol in veral die optrede van die boelie, maar ook in die gedrag van die slagoffer en omstanders.

Die sielkunde (psigologie) is dus ‘n belangrike komponent van die navorsingsveld wanneer die fenomeen “treitering” nagevors word. Volgens Furniss (2000 : 2) is die meeste navorsing ten opsigte van treitering in onderwysverband gedoen. Die rede hiervoor kan gesoek word in die ernstige gevolge wat treitering vir veral die slagoffer, maar ook vir die boelie en omstanders in skoolverband inhou. Volgens Mawdsley (2005 : 1) is treitering ook een van die ernstigste probleme in skole wêreldwyd. Die opvoedkunde sal dus saam met die psigologie deel vorm van die navorsingsveld by die bestudering van die fenomeen. Ander dissiplines soos byvoorbeeld die kriminologie en die sosiologie kan ook bydraes maak tot die verstaan van die fenomeen. Wat die bestudering van die fenomeen “treitering” betref, word daar volstaan by die sielkunde en opvoedkunde as navorsingsvelde en wel om die volgende redes:

- Die navorsing is gerig op die treitering van leerders deur leerders. Opvoedkunde-navorsing ten opsigte van die fenomeen is dus direk toepaslik. Soos reeds hierbo vermeld, kan die gedrag van die boelie, slagoffer en omstanders in ‘n groot mate deur die sielkunde verklaar word.
- Dit blyk ook uit die literatuurstudie, as aanvang tot die studie, dat die grootste hoeveelheid navorsing ten opsigte van treitering in die opvoedkunde-navorsingsveld en die sielkunde-navorsingsveld gedoen is.

1.3.2 Onderwysreg as komponent van die navorsingsveld

Die volgende definisie beskryf die eie aard van onderwysreg:

Education law is a systematized collection of legal rules from various branches of law that find direct and indirect application in education and govern or regulate relationships and activities in education (Beckmann en Seoole 2004 : 18).

Onderwysreg is dus nie 'n aparte regsvelde nie, maar is 'n versameling van regsreëls afkomstig van verskillende dissiplines van die reg. Dit sluit veral die volgende dissiplines en vertakkinge in: privaatreë, publiekreg, internasionale reg, buitelandse reg, nasionale en provinsiale wetgewing, die Grondwet, die gemeenereg en regspraak.

In afdeling 1.4 (Omskrywing van die navorsingsprobleem) van hierdie hoofstuk word aangetoon dat regsimplikasies onlosmaaklik verbonde is aan regsreëls. Die regsreëls wat die bestuur en hantering van treitering in Suid-Afrikaanse openbare skole rig, moet eers geïdentifiseer word voordat die regsimplikasies van hierdie regsreëls binne die konteks van "treitering" as fenomeen geïnterpreteer kan word. Daar moet dus beskryf word hoe hierdie regsreëls toepassing vind met betrekking tot treitering.

Uit die literatuurstudie, as aanvang tot die studie, het dit geblyk dat die regsreëls wat die bestuur en hantering van treitering rig, in verskeie regsbronne en regsdissiplines te vinde is. Soos ook in afdeling 1.4 aangetoon word, moet hierdie regsreëls binne die konteks van "treitering" as fenomeen geïnterpreteer word om die regsimplikasies van hierdie regsreëls vir die onderwysbestuur en onderwysreg te bepaal.

1.3.3 Die onderwys as komponent van die navorsingsveld

Die onderwerp wat hier ondersoek word is: ***Treitering in Suid-Afrikaanse openbare skole en die regs- en onderwysbestuursimplikasies daarvan vir leerdereiligheid.***

In 'n skool kan daar hoofsaaklik vier kategorieë van treitering plaasvind, naamlik: die treitering van opvoeders deur ander opvoeders in die skool as werksomgewing; die treitering van opvoeders deur leerders; die treitering van leerders deur opvoeders en die treitering van leerders deur leerders. Hierdie navorsing handel uitsluitlik oor die treitering van leerders deur leerders. Laasgenoemde word hanteer in hierdie navorsing en wel as gevolg van die feit dat die treitering van leerders deur ander leerders wêreldwyd

as een van die ernstigste probleme in die onderwys en in skole beskou word (Furniss 2000 : 11; Mawdsley 2005 : 1).

Treitering word ondersoek in Suid-Afrikaanse openbare skole. Die meeste van die regsreëls wat die hantering en bestuur van treitering in openbare skole rig, is ook van toepassing op onafhanklike skole. Dit beteken dus ook dat die regsimplikasies met betrekking tot treitering, vir openbare skole en onafhanklike skole hoofsaaklik of grotendeels dieselfde sal wees. Tog is daar verskille as gevolg van die feit dat daar regsreëls is wat nie van toepassing is op onafhanklike skole nie. Op grond hiervan is daar besluit om die navorsing slegs op openbare skole, wat verreweg die oorgrote meerderheid van skole uitmaak, te rig. Enkele voorbeelde van regsreëls wat die bestuur en hantering van treitering in openbare skole rig, en wat nie van toepassing is op onafhanklike skole nie, is: artikel 60 van die Suid-Afrikaanse Skolewet 84 van 1996 – hierna Skolewet genoem – wat die aanspreeklikheid van die staat ten opsigte van ‘n openbare skool uitspel; die gedragskode vir leerders wat in terme van die Skolewet (artikel 8) deur die skoolbeheerliggaam van ‘n openbare skool in plek gestel moet word; die skorsing en uitsetting van leerders volgens artikel 9 van die Skolewet; in terme van die Wet op die Indiensneming van Opvoeders 76 van 1998, artikel 11d, kan ‘n opvoeder in diens van die staat afgedank word indien hy nie sy pligte na behore uitvoer nie (byvoorbeeld die sorgsaamheidsplig).

Die navorsing fokus hoofsaaklik op die regsimplikasies met betrekking tot die bestuur en hantering van treitering op skolevlak. Skole is egter onlosmaaklik verbonde aan onderwys op nasionale vlak met betrekking tot wetgewing en beleid wat op nasionale vlak gemaak word. In terme van die Wet op Nasionale Onderwysbeleid 27 van 1996, artikel 3(4), moet die Nasionale Minister van Onderwys beleid uitvaardig ten opsigte van die veiligheid van leerders. In terme van die Handves (artikel 7(2)) moet die staat die regte in die Handves eerbiedig, beskerm, bevorder en verwesenlik wat beteken dat die staat so moet handel dat die regte van die slagoffer van treitering beskerm word. Dit kan gedoen word by wyse van onder andere beleid of wetgewing met betrekking tot treitering.

Skole in die provinsies staan ook onder beheer van die provinsiale onderwysdepartement via streekkantore en / of distrikskantore afhangende van die struktuur in die betrok-

ke provinsie. Streekkantore en distrikskantore moet toesien dat beleid en wetgewing met betrekking tot treitering op skolevlak geïmplementeer word en dat treitering op skolevlak effektief bestuur word.

In die lig van voorafgaande kan dus gesê word dat die regsimplikasies met betrekking tot treitering ook toepassing vind op nasionale vlak, provinsiale vlak en skolevlak.

1.4 OMSKRYWING VAN DIE NAVORSINGSPROBLEEM EN DOELSTELLINGS VAN DIE STUDIE

Die literêre oorsig – as aanvang tot die studie – wat in 1.2 bespreek is, het die nodige onontbeerlike kennis en insig verskaf wat die navorser in staat gestel het om die navorsingsveld te vernou tot 'n spesifieke onderwerp wat die doelstellings van die navorsing asook die navorsingsprobleem aandui, naamlik: ***Treitering in Suid-Afrikaanse openbare skole en die regs- en onderwysbestuursimplikasies daarvan vir leerdereiligheid.*** Dit het ook die navorser in staat gestel om drie kritiese vrae (navorsingsvrae) te identifiseer wat die studie kan rig en wat beantwoord moet word om die doelstellings van die studie te bereik, naamlik:

- Hoe manifesteer die onderskeie elemente van die fenomeen treitering?
- Watter regsreëls rig of beheer die bestuur en hantering van treitering as faset van leerdereiligheid in Suid-Afrikaanse openbare skole?
- Wat is die regsimplikasies van hierdie regsreëls vir die onderwysbestuur en onderwysreg?

Dit is aksiomaties dat regsimplikasies onlosmaaklik verbonde is aan regsreëls. Daar kan slegs sprake wees van regsimplikasies van 'n aangeleentheid as daar regsreëls is wat die aangeleentheid beheer en rig. Soos ook blyk uit die tweede en derde kritiese vrae moet die regsreëls wat die bestuur en hantering van treitering rig eers geïdentifiseer word voordat die regsimplikasies bepaal kan word.

Uit die literêre oorsig (1.2) blyk dit duidelik dat hierdie regsreëls in verskeie regsbronne te vinde is. Om in staat te wees om hierdie spesifieke regsreëls in hierdie regsbronne te identifiseer is 'n diepgaande kennis van die fenomeen “treitering” noodsaaklik (sien eerste kritiese vraag).

Om die regsimplikasies van hierdie regsreëls vir die onderwysbestuur en onderwysreg te bepaal, beteken dat hierdie regsreëls binne die konteks van “treitering” as fenomeen geïnterpreteer moet word. Daar moet dus beskryf word hoe hierdie regsreëls toepassing vind met betrekking tot treitering. Aangesien hierdie aspek nog nooit van te vore nagevors is nie, kan hierdie interpretasie in terme van die regsreëls alleenlik deur geskikte regsgeleerdes of regspraktisyne gedoen word.

Die studie bepaal en beskryf die regsimplikasies vir die onderwysbestuur asook vir die onderwysreg. Met die term “onderwysbestuur” word verwys na onderwysbestuur op nasionale vlak, provinsiale vlak en skolevlak. Die regsimplikasies vir die onderwysreg is hoofsaaklik daarin geleë dat daar nuwe kennis (die regsimplikasies met betrekking tot treitering in Suid-Afrikaanse openbare skole) tot die onderwysreg deur middel van die navorsing toegevoeg word. Dit beteken dat die onderwysreg daarvan kennis neem en die kennis aangewend moet word waar die onderwysreg toepassing vind en waar hierdie nuwe regs kennis (onderwysregskennis) toepaslik is, byvoorbeeld tydens litigasie, tydens opleiding van studente en opvoeders, in skole waar 'n veilige leeromgewing vir leerders geskep moet word, tydens beleidmaking op nasionale, provinsiale en skolevlak, vir die maak van wetgewing en beleid op nasionale vlak en provinsiale vlak asook vir verdere navorsing ten opsigte van sleutelaspekte.

1.5 RASIONAAL VIR DIE STUDIE EN AKTUALITEIT VAN DIE STUDIE

Uit die literêre oorsig, as aanvang tot die studie, is dit duidelik dat daar in Suid-Afrika nog nie intensiewe navorsing gedoen is ten opsigte van die regsimplikasies van leerderveiligheid in die algemeen, en treitering van leerders deur leerders in die besonder nie. Daar is in Suid-Afrika ook nog relatief min navorsing gedoen ten opsigte van die fenomeen “treitering”. Kennis van die fenomeen is noodsaaklik voordat daar met 'n studie van die regsimplikasies met betrekking tot treitering begin kan word. Treitering van leerders deur leerders, as fenomeen, is reeds intensief in die buiteland nagevors,

maar wat die regsimplikasies van treitering vir die onderwysbestuur en onderwysreg betref (die doelstellings van hierdie studie), kon ook geen intensiewe studie (navorsing) in die buiteland opgespoor word nie.

Navorsingsresultate en statistiek van Noorweë, Swede, Finland, Engeland, VSA, Kanada, Nederland, Japan, Ierland, Spanje, Australië, Nieu-Seeland en Suid-Afrika dui daarop dat treitering van leerders deur leerders 'n probleem is wat wêreldwyd voorkom (Olweus 1994 : 14; Elliot 2002 : 2; Rassool 2002 : 1; Eslea en Smith 1994b : 2; Squelch 1998 : 4; Salmivalli et al. 1996 : 1 - 15; Boulton en Underwood 1992 : 73 - 87; Levin-Epstein 2003 : 1 - 5; De Wet 2005b : 2; Reddy 2003 : 31; Treml 2001 : 107 - 117). Statistiek en navorsingsresultate toon ook dat treitering wêreldwyd 'n ernstige probleem is en dat die getal slagoffers wat negatief daardeur geraak word skrikwekkend hoog is (Smith en Sharp 1994 : 15; Elliot 2002 : 2; Rassool 2002 : 1; Landman 2005 : 2; O'Moore et al. 1997 : 141 - 169; Nesor et al. 2005 : 61, 62; Reddy 2003 : 31; De Wet 2005a : 44 - 55; De Wet 2005b : 2; Gurian 2005 : 7 - 8; Squelch 1998 : 4; Salmivalli et al. 1996 : 1 - 15; Olweus 1994 : 13, 14). Volgens Mawdsley (2005 : 1) is treitering wêreldwyd een van die ernstigste probleme in skole. Daar is ook aanduidings in die literatuur dat treitering besig is om internasionaal toe te neem (Feder-Feitel 2004 : 21; Olweus 1994 : 17, 18; Lawson 1994 : 16; Rubin 2003 : 5; Stiehler 2002 : 13).

'n Studie deur die Instituut vir Kriminologie van die Universiteit van Kaapstad om die omvang van misdaad en geweld in die Suid-Afrikaanse onderwys te peil, het aangetoon dat treitering en intimidasie in 75% van die skole gerapporteer is (Eliasov en Frank 2000 : 5). 'n Suid-Afrikaanse skoolhoof druk hom as volg uit oor die omvang van treitering in Suid-Afrikaanse skole asook oor die onverskillige houding van sommige skoolhoofde oor die voorkoms van treitering:

Bullying is a reality and is a common feature of everyday life in schools today. If heads of schools claim to prospective parents that there is no bullying in their schools, they need a reality check and the parents need to find another school (Zeelie 2002 : 279).

Navorsing deur Nesor et al. (2005 : 61, 62) in Gauteng-skole en deur De Wet (2005a : 44 - 55) in Vrystaat-skole toon dat die voorkoms van treitering in hierdie skole baie hoog

is. Meer as 90% van die leerders aan 'n Katolieke skool in Johannesburg het in 2001 aangedui dat hulle al slagoffers van treitering was (Rassool 2002 : 1).

Die gevolge van treitering vir die slagoffer kan breedweg in die volgende kategorieë verdeel word: fisiese gevolge; emosionele (psigologiese) gevolge; sosiale gevolge en opvoedkundige gevolge (Krige et al. 2000 : 10; De Wet 2005a : 45) wat kan lei tot ernstige fisiese, psigologiese, sosiale en opvoedkundige skade aan die kant van die slagoffer. Treitering het nie slegs 'n negatiewe en skadelike uitwerking op die slagoffer nie, maar ook op die boelie en op hul vriende, familie, opvoeders en ander leerders (omstanders) wat die treitering aanskou. Treitering het ook 'n negatiewe uitwerking op die skoolklimaat in die sin dat dit kan lei tot angs en spanning asook remmend kan inwerk op die onderrig en leer in die skool (Krige et al. 2000 : 11; Lawson 1994 : 18; Mawdsley 2005 : 2; Hepburn en Roher 2004 : 455; Sharp en Smith 1994 : 2).

Volgens De Wet (2005a : 44) is daar 'n gebrek aan insig en / of empatie ten opsigte van treitering by Suid-Afrikaanse opvoeders. Sommige Suid-Afrikaanse opvoeders sien treitering ook nog steeds nie as 'n verskynsel wat veroordeel of afgekeur moet word nie. Volgens Naser et al. (2004a : 28) is weinig navorsing in Suid-Afrika oor die onderwerp gepubliseer. De Wet (2005a : 44) glo die houding van ongevoeligheid teenoor treitering onder Suid-Afrikaanse opvoeders, kan verbind word aan die feit dat onvoldoende navorsing in Suid-Afrika oor die onderwerp gedoen is, veral ook ten opsigte van opvoeders se persepsie met betrekking tot treitering en hul houding ten opsigte van treitering. Die volgende faktore in Suid-Afrikaanse skole kan ook daartoe bydra dat Suid-Afrikaanse skole 'n teelaarde vir treitering is:

- Vlakke van geweld in Suid-Afrika is baie hoog. Kinders wat grootword in 'n gemeenskap waar geweld algemeen voorkom, waar hulle blootgestel word aan aggressiewe gedrag en misbruik van mag, leer om geskille te besleg deur gebruik te maak van gewelddadige en aggressiewe metodes (Krige et al. 2000 : 7; Varnava 2002 : 5 - 12).
- As gevolg van Suid-Afrika se apartheidsverlede was en is rassisme ingebed in die Suid-Afrikaanse kultuur. Dit het daartoe gelei dat rasgedrewe treitering

toegeneem het in die Suid-Afrikaanse skole nadat integrasie by skole plaasgevind het (Krige et al. 2000 : 3).

- Outoritêre skoolkulture is moontlik nog deel van Suid-Afrika se onderwysbestel. 'n Outoritêre skoolkultuur bevorder treitering en huisves nie waardes soos omgee, respek, samewerking, kollegialiteit, insluiting en deelneem nie (MacDonald en Swart 2004 : 1 - 22).

Sedert die inwerkingtreding van die Grondwet van die Republiek van Suid-Afrika, 1996 – hierna Grondwet genoem – was daar 'n dramatiese toename in onderwysregaktiwiteite in die land. Navorsing het bevestig dat daar 'n skokkende onkunde onder Suid-Afrikaanse skooladministrateurs is rakende onderwyswetgewing en verwante kwessies wat 'n bydrae lewer tot hierdie toename (Oosthuizen 2004 : 9). Ook De Waal et al. (2001a : 151) beklemtoon die lae kennisvlak by opvoeders ten opsigte van regsbeginnels en die regte van die leerder. Van Staden en Alston (2000 : 300) verwys na die minimale rol wat onderwysdepartemente speel met betrekking tot die ontwikkeling van onderwyspersoneel se regskennis en hul kennis ten opsigte van fundamentele regte van individue.

Die oordra van kennis ten opsigte van die regsreëls wat die bestuur en hantering van treitering in skole rig asook die oordra van kennis ten opsigte van die regsimplikasies van hierdie regsreëls aan opvoeders, is alleen moontlik indien hierdie kennis bestaan en dus deel uitmaak van die onderwysreg. Aangesien daar spesifiek in Suid-Afrika nog nie navorsing gedoen is ten opsigte van die regsimplikasies van leerderveiligheid met spesifieke verwysing na treitering nie, beskik die onderwysreg nie oor hierdie spesifieke kennis met betrekking tot treitering nie. Die enigste manier om hierdie kennis te verwerf, is deur middel van navorsing van die spesifieke onderwerp naamlik: ***Treitering in Suid-Afrikaanse openbare skole en die regs- en onderwysbestuursimplikasies daarvan vir leerderveiligheid.*** Kennis ten opsigte van die regsreëls wat die bestuur van treitering in openbare skole rig en die meegaande regsimplikasies van hierdie regsreëls het 'n tweeledige doel indien skole en opvoeders oor die kennis beskik naamlik:

- Kennis van die regsreëls en die meegaande regsimplikasies verskaf die nodige riglyne aan skole en opvoeders met betrekking tot die hantering en bestuur van

treitering sodat aanspreeklikheid en litigasie beperk kan word. Dit is noodsaaklik, want volgens Beckmann (2004 : 9) word 'n ongelooflike hoeveelheid geld op hofsake wat die onderwysdepartement verloor, verkwis. Volgens Beckmann is onkunde ten opsigte van regsbeginsels en moontlik ook die feit dat amptenare nie in staat is om die regsbeginsels toe te pas nie, belangrike bydraende faktore ten opsigte van bogenoemde situasie.

- Volgens Bray en Coetzee (2001 : 8) het onderwysreg onder andere die volgende twee belangrike funksies: dit verskaf die struktuur en riglyne vir onderwysbestuur; dit is noodsaaklik om 'n veilige leeromgewing te skep waar leerders kan leer en ontwikkel. Bogenoemde twee funksies van onderwysreg is ook van toepassing op die bestuur en hantering van treitering. Kennis van die onderwysreg met betrekking tot treitering (regsreëls wat die bestuur en hantering van treitering rig en meegaande regsimplikasies) verskaf aan die onderwys die nodige struktuur en riglyne om treitering so te bestuur dat die regte van die slagoffer van treitering beskerm word en 'n veiliger leeromgewing geskep kan word waarbinne leerders kan leer en ontwikkel.

Die rasionaal vir die studie en aktualiteit van die studie is ingebed in, en word gemotiveer deur voorafgaande wat kripties as volg saamgevat kan word: Die studie word geregverdig en is teenswoordig van groot belang aangesien treitering van leerders deur leerders wêreldwyd en ook in Suid-Afrika van die ernstigste probleme is. Die getal leerders wat skade deur treitering toegevoeg word, is skrikwekkend hoog. As gevolg van die gebrek aan kennis het opvoeders nie insig in en simpatie vir die probleem nie. Daar is verskeie faktore wat treitering in Suid-Afrika kan aanmoedig. Kennis van regs-beginsels by skole en opvoeders is gering. Regskennis (onderwysregskennis) met betrekking tot die bestuur en hantering van treitering is noodsaaklik om regs-aanspreeklikheid in skole te beperk. Belangrik is ook die feit dat hierdie regskennis ook aan die onderwys die struktuur en riglyne asook vaardighede verskaf om treitering so te bestuur en so op te tree dat die regte van die slagoffer beskerm word. Aangesien daar nog geen navorsing oor die onderwerp gedoen is nie bestaan hierdie spesifieke kennis nie. Die doel van hierdie navorsing is juis om hierdie regskennis – wat ook spesifieke implikasies vir die onderwys het – toe te voeg tot die onderwysreg deur middel van 'n onderwysregstudie.

1.6 KONSEPTUELE RAAMWERK

Die belangrikste funksies van 'n konseptuele raamwerk kan as volg saamgevat word (Henning et al. 2004 : 25 – 27 en Vithal en Jansen 2004 : 19):

- Die konseptuele raamwerk verbind kernkonsepte.
- Dit plaas die navorsing binne 'n raam (“frames the work”) – die navorsing bly gewoonlik binne die raam.
- Dit posisioneer die navorsing binne die vakgebied waarin navorsing gedoen word.

Die kernkonsepte wat die konseptuele raamwerk van hierdie studie vorm, is vervat in die drie kritiese vrae en is die volgende:

- Die fenomeen **treitering**.
- Die **regsreëls** wat die bestuur van treitering rig.
- Die **regsimplikasies** vir die onderwysbestuur en onderwysreg.

Bogenoemde drie kernkonsepte vorm die hoekstene van die navorsing, plaas die navorsing binne 'n raam en posisioneer die navorsing binne die spesifieke vakgebiede. Die drie kernkonsepte is ook onlosmaaklik verbonde aan mekaar en het op sigself 'n prominente rol te speel in die navorsing. Hierdie interafhanklikheid van die drie konsepte asook die prominente rol kan kortliks as volg verduidelik word:

- Die fenomeen **treitering** (hoofstuk 2):

'n Diepgaande kennis van die fenomeen “treitering” is noodsaaklik vir alle fases van die studie en vorm die kern van die navorsing. Die kennis is ook onontbeerlik vir die identifisering van die regsreëls wat skole bind om treitering te hanteer en te bestuur.

- Die **regsreëls** wat skole bind om treitering te hanteer en te bestuur:

Die regsreëls word in hoofstuk drie aangebied in die vorm van 'n regsraamwerk en vorm die tweede hoeksteen van die konseptuele raamwerk. Soos hierbo vermeld, stel die kennis van die fenomeen "treitering" die navorser in staat om die toepaslike regsreëls in 'n breë regsveld te identifiseer. Net soos die kennis van die fenomeen "treitering", is die regsraamwerk ook onontbeerlik, want dit vorm die basis (tesame met die kennis van die fenomeen) vir die samestelling van die onderhoudsvrae. Die response van die respondente vorm weer die basis vir die beskrywing van die regsimplikasies.

- Die **regsimplikasies** vir die onderwysbestuur en onderwysreg:

Hierdie derde konsep van die konseptuele raamwerk verteenwoordig die doelstelling van die navorsing en is interafhanklik van die vorige twee konsepte wat die basis vorm vir die navorsing en waarsonder die doelstelling van die navorsing nie bereik kan word nie.

Uit bogenoemde behoort dit duidelik te blyk dat die konseptuele raamwerk 'n onontbeerlike werktuig in die hande van die navorser is waarsonder die navorsing andersins struktuurloos en rigtingloos sou geskied.

1.7 NAVORSINGSONTWERP

Die volgende navorsingsparadigma maak deel uit van die navorsingsontwerp en word hierna bespreek:

- Data-insamelingsmetodes naamlik literatuurstudie, die regshistoriese navorsingsmetode en semi-gestruktureerde onderhoude. Alhoewel literatuurstudie en die regshistoriese navorsingsmetode nie as kwalitatief of kwantitatief geklassifiseer kan word nie, is semi-gestruktureerde onderhoude 'n kwalitatiewe navorsingsmetode. Die keuse van respondente vorm ook deel van die bespreking van die semi-gestruktureerde onderhoude.
- Analisering van data.

- Geloofwaardigheid en betroubaarheid van die navorsing.
- Program van die studie.
- Handhawing van hoë etiese standaarde.

1.7.1 Data-insamelingsmetodes

1.7.1.1 Literatuurstudie

(a) Literêre oorsig as aanvang tot die studie

Die doel met en die funksie van die literêre oorsig as aanvang tot die studie is volledig beskryf in afdeling 1.2. Daar is ook vermeld dat die volgende tipes bronne gebruik is tydens die leeswerk vir die literêre oorsig: wetgewing, hofverslae, regulasies, regshandboeke, handboeke, artikels, regsartikels deur regs skrywers, beleidsdokumente, aanbiedings tydens konferensies, aanbiedings tydens regs konferensies, handleidings, regswoordeboeke, koerantberigte. Indien die tipes bronne rigied beoordeel word, blyk dit dat daar tydens die leeswerk ook na die reg self gegaan is om te bepaal wat die reg ten opsigte van die onderwerp wat nagevors is, bepaal, in die sin dat wetgewing, hofverslae, regshandboeke, regsartikels en regswoordeboeke deel van die leeswerk was. Streng gesproke is die regshistoriese navorsingsmetode (wat in die afdeling hierna bespreek word) dus ook reeds as deel van die literêre oorsig aangewend vir data-insameling.

Behalwe vir die feit dat die informasie wat ingesamel is tydens die literêre oorsig 'n primêre rol speel met betrekking tot die konseptualisering van die studie en die bepaling van die rasionaliteit en aktualiteit van die navorsing, word toepaslike informasie ook gedurende die verloop van die studie aangewend:

- Tydens die beskrywing van treitering as fenomeen.
- Tydens die beskrywing van die regsreëls (regsraamwerk) wat die bestuur van treitering rig.

- Tydens die samestelling van die vraelys vir semi-gestruktureerde onderhoude.
- Tydens die beskrywing en bespreking van die regsimplikasies, met betrekking tot treitering, waar die empiriese data wat versamel is deur middel van semi-gestruktureerde onderhoude in samehang met hierdie toepaslike informasie geïnterpreteer en beskryf word wat 'n ryker beskrywing (“thick description”) tot gevolg het. Sien die rol van 'n aanvullende literatuurstudie hierna (1.7.1.1(b)) in hierdie opsig.

(b) Aanvullende literatuurstudie

Volgens Bless en Higson-Smith (2004 : 20) is die versameling van data deur middel van 'n literatuurstudie 'n aaneenlopende proses tydens die navorsingsproses aangesien nuwe aspekte en nuwe probleme wat opduik, nuwe informasie benodig. 'n Aanvullende literatuurstudie betreffende hierdie studie is noodsaaklik wat betref die volgende aspekte:

- Die beskrywing van treitering as fenomeen: 'n Diepgaande kennis van die fenomeen “treitering” is noodsaaklik vir die identifisering van die regsreëls wat die bestuur en hantering van treitering in Suid-Afrikaanse openbare skole rig. Dié kennis stel die navorser in staat om die spesifieke regsreëls in die regsbronne te identifiseer en word hierna bespreek in afdeling 1.7.1.2. Die insameling van die informasie om die fenomeen te beskryf (hoofstuk 2), geskied deur middel van 'n gerigte en gefokusde literatuurstudie. Die bronne is hoofsaaklik te vinde in die sielkunde en opvoedkunde as navorsingsvelde en bestaan hoofsaaklik uit handboeke en artikels wat handel oor treitering wat beskryf word uit onderskeidelik 'n sielkunde-perspektief en 'n opvoedkunde-perspektief.
- Die beskrywing en bespreking van die regsimplikasies van treitering in hoofstuk 5: Hoofstuk 5 is 'n kulminasie van treitering as fenomeen (hoofstuk 2), die regsraamwerk (hoofstuk 3) en die empiriese data, wat verkry is deur middel van semi-gestruktureerde onderhoude (hoofstuk 4), maar die beskrywing en bespreking word verryk (“thick description”) deur die empiriese data te verbind met en te bespreek in samehang met aanvullende informasie wat verkry word uit nie-

regsbronne (handboeke, artikels, koerantberigte, aanbiedings tydens konferensies) asook aanvullende informasie wat verkry word uit regsbronne deur gebruik te maak van aanvullende regsnavoring deur middel van die regshistoriese navorsingsmetode. Laasgenoemde navorsingsmetode word hierna bespreek. Die aanvullende informasie word ook gebruik om addisionele fasette ten opsigte van die regsimplikasies van treitering te bespreek en te beskryf wat nie tydens die semi-gestruktureerde onderhoude na vore gekom het nie.

1.7.1.2 Die regshistoriese navorsingsmetode

Uit die bespreking van die navorsingsvrae wat die studie rig (afdeling 1.4), was dit duidelik dat die regsreëls wat die hantering en bestuur van treitering in Suid-Afrikaanse openbare skole rig eers geïdentifiseer moet word voordat die regsimplikasies met betrekking tot treitering vir die onderwysbestuur en onderwysreg bepaal kan word, want die regsimplikasies is onlosmaaklik verbonde aan die regsreëls wat die aangeleentheid rig.

Uit die literêre oorsig – as aanvang tot die studie – was dit duidelik dat die regsreëls wat die bestuur en hantering van treitering in Suid-Afrikaanse openbare skole rig in die volgende bronne van die Suid-Afrikaanse reg te vinde is: Die Handves, internasionale kinderregte-ooreenkomste, wetgewing, die gemenerereg, die strafreg, die delikterereg en regspraak. Die regsreëls moet dus deur die navorser in genoemde regsbronne geïdentifiseer word. Die identifisering van die regsreëls geskied deur gebruik te maak van die regshistoriese navorsingsmetode. Lee en Adler (2006 : 31) omskryf die regshistoriese navorsingsmetode as volg: “Traditional legal research focuses on a particular topic and asks, What is the law?” Daar moet met ander woorde bepaal word wat die reg is wat in ‘n spesifieke situasie van toepassing is. Wat hierdie navorsing betref, moet daar dus bepaal word wat die regsreëls (reg) is, wat die bestuur en hantering van treitering in Suid-Afrikaanse openbare skole rig. Daar word dus na die regsbronne gegaan en gevra watter regsreëls die bestuur en hantering van treitering in Suid-Afrikaanse openbare skole rig. Die regsreëls word in hoofstuk 3 in die vorm van ‘n regsraamwerk aangebied en vorm die basis vir die vraagstelling tydens die semi-gestruktureerde onderhoude. Hierdie aangeleentheid word hierna in afdeling 1.7.1.3 bespreek.

Soos ook reeds gemeld in afdeling 1.7.1.1(b) word daar ook van die regshistoriese navorsingsmetode gebruik gemaak om aanvullende regsinformasie in te samel vir gebruik in hoofstuk 5 vir die beskrywing en bespreking van die regsimplikasies met betrekking tot treitering. Die bespreking en beskrywing word verryk (“thick description”) deur die empiriese data te verbind met en in samehang met hierdie aanvullende regsinformasie te bespreek en te beskryf. Die aanvullende informasie word ook aangewend tydens die beskrywing en bespreking van addisionele regsimplikasies wat nie uit die semi-gestruktureerde onderhoude (empiriese data en response) voortspruit nie.

1.7.1.3 Semi-gestruktureerde onderhoude

Volgens Lee se omskrywing van die regshistoriese navorsingsmetode (afdeling 1.7.1.2) is dit duidelik dat die metode geskik is om te bepaal wat die reg is wat in ‘n spesifieke situasie van toepassing is. Volgens Lee en Adler (2006 : 31) is dit belangrik om te weet wat die regsreëls is wat in ‘n sekere situasie van toepassing is, maar dit is soms ook noodsaaklik om te bepaal “waarom” en “hoe” die howe en wetgewers sekere regsreëls geskep het asook om die implikasies (gevolge) van regsreëls te bepaal. Laasgenoemde is veral van toepassing op hierdie studie waar die regsimplikasies van die regsreëls wat die bestuur van treitering rig, bepaal moet word. Beide Schimmel (1996 : 1) en Lee en Adler (2006 : 26, 31) wys op die beperkinge van die regshistoriese navorsingsmetode in die sin dat dit fokus op die regsreëls wat in ‘n spesifieke situasie van toepassing is en nie geskik is om antwoorde op die “waarom” en “hoe” en die “regsimplikasies” te verskaf nie. Onderwysregnavorsers maak nie normaalweg van aanvullende navorsingsmetodes tot die regshistoriese navorsingsmetode gebruik om verklarende insig (“interpretive insight”) te verkry nie, soos byvoorbeeld met betrekking tot die “waarom”, die “hoe” en die “regsimplikasies” waarna hierbo verwys is. Die gevolg is dat onderwysregnavorsing volgens Schimmel asook volgens Lee en Adler, in die meeste gevalle slegs simplistiese opsommings van regspraak is ten opsigte van ‘n onderwerp.

Volgens Lee en Adler (2006 : 26, 31) is kwalitatiewe navorsing, as aanvullende navorsingsmetode, uiters geskik om perspektiewe ten opsigte van regsreëls met betrekking tot onderwysaangeleenthede te verhelder, te interpreteer, aan te vul en te bekragtig asook om die regsimplikasies van die regsreëls te bepaal en te takseer. Die

navorser het besluit om in die lig van bogenoemde van semi-gestruktureerde onderhoude as kwalitatiewe data-insamelingsmetode gebruik te maak om data in te samel om die regsimplikasies van die regsreëls wat die bestuur van treitering rig te bepaal. Daar is op semi-gestruktureerde onderhoude as data-insamelingsmetode besluit aangesien daar geen navorsing bestaan oor die regsimplikasies met betrekking tot treitering nie. Die respondente moet die regsreëls wat die bestuur en hantering van treitering in Suid-Afrikaanse openbare skole rig, binne die konteks van treitering as fenomeen, in terme van die Suid-Afrikaanse reg interpreteer met die doel om die regsimplikasies te bepaal. Die respondente tree dus in werklikheid op as “bronne” wat die data verskaf.

Greeff en Bryman som die aard, wese en voordele van semi-gestruktureerde onderhoude onderskeidelik as volg op:

In general researchers use semi-structured interviews to gain a detailed picture of a participant's belief about, or perceptions or accounts of, a particular topic. This method gives the researcher and participant much more flexibility. The researcher is able to follow up particular interesting avenues that emerge in the interview, and the participant is able to give a fuller picture (Greeff 2005b : 296).

The researcher has a list of questions or fairly specific topics to be covered, often referred to as an interview guide, but the interviewee has a great deal of leeway in how to reply. Questions may not follow on exactly in the way outlined in the schedule. Questions that are not included in the guide may be asked as the interviewer picks up on things, said by the interviewees. But, by and large, all the questions will be asked and a similar wording will be used from interviewee to interviewee (Bryman 2001 : 314).

Navorser het in die lig van bogenoemde hoofsaaklik om die volgende rede besluit om spesifiek semi-gestruktureerde onderhoude te gebruik as data-insamelingsmetode ten opsigte van die regsimplikasies met betrekking tot treitering:

Aangesien dit hier handel oor die interpretasie van regsreëls om die regsimplikasies te bepaal, moet die respondente 'n mate van vryheid hê om reg te laat geskied aan hul

interpretasie. Aan die anderkant moet die navorser (onderhoudsvoerder) dus ook oor die vryheid beskik om aanvullende vrae te vra, gebaseer op die verloop van die respondent se interpretasie, om sodoende volledigheid te verseker.

Die respondente vir die semi-gestruktureerde onderhoude is ses regsgeleerdes of regspraktisyns asook 'n proefbeampte wat verantwoordelik is om jeugdiges wat strafregtelik aangekla is te assesser en dan aanbevelings te maak aangaande watter proses gevolg moet word deur die hof. Volledige besonderhede oor die respondente word in addendum A gegee. Soos reeds vorentoe vermeld, is die bronne van die regsreëls wat die bestuur en hantering van treitering in Suid-Afrikaanse openbare skole rig, die volgende: Handves, internasionale kinderregte-ooreenkomste, die gemenereg, wetgewing, die deliktereg en die strafreg. Die respondente word geïdentifiseer op grond van hul kennis van menseregte en kinderregte, die gemenereg, die deliktereg, die strafreg, wetgewing, onderwysreg, regspraktyk en onderwysregspraktyk. Onderhoude van ongeveer twee uur lank word met elke respondent gevoer op grond van elkeen se spesifieke terrein van deskundigheid. Twee afsonderlike vraelyste word gebruik. Die vrae wat gevra word, word hoofsaaklik gebaseer op die regsreëls wat die bestuur en hantering van treitering rig. Intensiewe kennis van die fenomeen "treitering" is ook onontbeerlik by die samestelling van die vrae en vorm saam met die regsreëls die basis vir die samestelling van die vrae. Een vraelys fokus spesifiek op die deliktereg en bevat ook vrae oor fundamentele regte. Die ander vraelys is gerig op die strafreg en wetgewing. Sien addendum B vir vraelyste. Die onderhoude word op band opgeneem met die toestemming van die respondente. Elke respondent ontvang twee weke voor die onderhoud 'n dokument met die volgende inligting: 'n beskrywing en definisie van die fenomeen "treitering"; 'n beskrywing van al die vorme van treitering en die gevolge (nadeel, skade) van treitering wat in hierdie studie geïdentifiseer is asook die vraelys met die vrae wat aan hulle gevra sal word.

Alle onderhoude word na voltooiing getranskribeer en daarna deur middel van globale analise geanaliseer. Die proses van analise word hierna volledig beskryf. Elke respondent word na globale analise voorsien van die teks. Respondente word gevra om die teks intensief te bestudeer en wysigings aan te bring waar die inhoud van die teks nie ooreenkom met die respondent se respons of sienswyse nie. Die wysigings (indien enige) word aangebring in die teks en so toegepas in die studie. Hierdie faset word

verder bespreek onder afdeling 1.7.3. Die getranskribeerde onderhoudsdata word behou en vir 15 jaar in geliassende vorm deur die Universiteit van Pretoria bewaar.

1.7.2 **Analisering van data**

Die getranskribeerde “rou” data wat ingesamel is, deur middel van die semi-gestruktureerde onderhoude, word geanaliseer deur gebruik te maak van die globale analiseringsmetode. Volgens Henning *et al.* (2004 : 109 -111) behels die globale analiseringsmetode dat die getranskribeerde data holisties en intensief gelees word en daar gesoek word na betekenisvolle temas. Die data word dan georganiseer volgens die betekenisvolle temas. Die globale analise (intensiewe lees, integrasie en reorganisasie van die rou data volgens temas) gee ‘n nuwe struktuur en patroon aan die data wat nog nie in die “rou” stadium teenwoordig was nie. Henning *et al.* (2004 : 114) beklemtoon die feit dat die aanbieding van die geanaliseerde data na globale analise eg en betroubaar moet wees en nie die betekenis van die oorspronklike “rou” data moet verdraai nie en stel dit as volg:

The researcher should try to be economical with words and to paint lightly (and not brush in broad strokes) over the data without distorting or redefining them, but to present them as authentically as possible.

Die geanaliseerde data word saamgevat en geïnterpreteer en in hoofstuk 4 aangebied as bevindinge.

In hoofstuk 5 word die implikasies vir die onderwysbestuur en onderwysreg beskryf. Die implikasies vir die onderwysbestuur en onderwysreg word hoofsaaklik gegrond op die respondente se response naamlik die geanaliseerde data wat in hoofstuk 4 aangebied word, in korrelasie met hoofstuk 2 (die fenomeen “treitering”) en hoofstuk 3 (die regsraamwerk). Hoofstuk 5 is dus ‘n kulminasie van die totale navorsing en moet dus in samehang met die voorafgaande hoofstukke gelees en verstaan word.

Die aanbieding van die beskrywing van die regsimplikasies (in hoofstuk 5) word verryk en meer substansie word daaraan toegevoeg deur die response van die respondente (soos weergegee in hoofstuk 4) te verbind aan die volgende bronne van informasie:

- Informasie wat reeds ingesamel is tydens die literêre oorsig, as aanvang tot die studie.
- Die beskrywing van die fenomeen “treitering” in hoofstuk 2.
- Die regsraamwerk (regsreëls) in hoofstuk 3.
- Spesifieke aanvullende informasie wat ingesamel word tydens die beskrywing van die regsimplikasies in hoofstuk 5, hoofsaaklik deur middel van die regs-historiese navorsingsmetode.

Hierdie aanvullende informasie wat aangewend word vir ryker beskrywing, lei ook die navorser tot die identifisering of beskrywing van verdere implikasies wat nie noodwendig pertinent in die respondente se response na vore gekom het nie.

1.7.3 **Geloofwaardigheid en betroubaarheid**

Nieuwenhuis (2007a : 80) sê die volgende ten opsigte van die geloofwaardigheid en betroubaarheid van kwalitatiewe navorsing:

Reliability and validity, specifically as far as the research instruments are concerned, are crucial aspects in quantitative research. In qualitative research, the researcher is the data gathering instrument. Thus it seems when qualitative researchers speak of research “validity and reliability” they are usually referring to research that is credible and trustworthy.

Die interpretasie van die regsreëls deur geselekteerde respondente geskied deur middel van semi-gestruktureerde onderhoude wat ‘n kwalitatiewe data-insamelingsmetode is. Die beskrywing van die regsimplikasies met betrekking tot treitering is hoofsaaklik gegrond op die response van die respondente. Navorser verkies om (sien ook Nieuwenhuis se siening hierbo) die begrippe “geloofwaardigheid” en “betroubaarheid” te gebruik in plaas van “reliability” en “validity”, want geloofwaardigheid en betroubaarheid hoort eerder tuis by kwalitatiewe navorsing.

Ander data-insamelingsmetodes wat in hierdie studie gebruik is, is “literatuurstudie” en die “regshistoriese navorsingsmetode” (sien afdeling 1.7.1). Alhoewel “literatuurstudie” en die “regshistoriese navorsingsmetode” nie as kwalitatief of kwantitatief geklassifiseer kan word nie, word die begrippe “geloofwaardigheid” en “betroubaarheid” (“credibility and trustworthiness”) ook gebruik om na die standaard van hierdie twee data-insamelings-metodes te verwys.

Die volgende strategieë word deur navorser gebruik om die geloofwaardigheid en betroubaarheid van hierdie studie te verhoog:

1.7.3.1 Die keuse van die respondente

Die bronne van die regsreëls wat die hantering en bestuur van treitering in Suid-Afrikaanse openbare skole rig, is fundamentele regte (die Handves en internasionale kinderregte-ooreenkomste), die gemenereg, deliktereg, wetgewing, die strafreg en regspraak. Die respondente word geïdentifiseer op grond van hul kennis van mense-regte, kinderregte, die gemenereg, deliktereg, wetgewing, die strafreg, onderwysreg, regspraktyk en onderwysregspraktyk. Die respondente is toonaangewende kenners en spesialiste op genoemde gebiede in Suid-Afrika.

1.7.3.2 Gebruik van veelvuldige data en informasiebronne

Volgens Nieuwenhuis (2007b : 113) bied die gebruik van veelvuldige bronne die navorser die geleentheid om bevindinge te kontroleer en te verifieer. Indien die data en informasie van die verskillende bronne ooreenkom of tot dieselfde gevolgtrekking kom, word die vertrouwe in die data (informasie) en gevolgtrekking verhoog.

’n Diepgaande kennis van die fenomeen “treitering” as vertrekpunt tot die studie, is onontbeerlik. Kennis van die fenomeen is noodsaaklik tydens alle fases van die studie en is noodsaaklik aangesien die studie handel oor die regsimplikasies van die bestuur van die fenomeen in Suid-Afrikaanse openbare skole. Alle toepaslike fasette van die fenomeen word intensief bestudeer. Dit kan alleenlik geskied deur gebruik te maak van veelvuldige bronne en word in hoofstuk 2 van die navorsing aangebied.

Soos reeds aangedui in afdeling 1.7.1.3 word daar gebruik gemaak van twee verskillende vraelyste tydens die semi-gestruktureerde onderhoude. 'n Spesifieke vraelys word volledig aan drie respondente aangebied. In een geval word beide vraelyste aan dieselfde respondent aangebied. 'n Gedeelte van die een vraelys word aan 'n vierde respondent aangebied en 'n gedeelte van die ander vraelys word ook aan die vierde respondent aangebied.

Die regsimplikasies wat in hoofstuk 5 beskryf word, word hoofsaaklik gebaseer op die response van die respondente en is dus 'n kulminasie van die fenomeen "treitering" (hoofstuk 2), die regsraamwerk (hoofstuk 3) en die response van die respondente (hoofstuk 4). Die beskrywing van die regsimplikasies in hoofstuk 5 word ook verder verryk deur gebruik te maak van veelvuldige bronne. Die gebruik van veelvuldige bronne, om die beskrywing te verryk, bied ook aan navorser 'n dieper insig en begrip ten opsigte van die probleem en stel die navorser in staat om addisionele fasette ten opsigte van die regsimplikasies van treitering te bespreek en te beskryf wat nie tydens die semi-gestruktureerde onderhoude na vore gekom het nie.

Soos deur Nieuwenhuis hierbo aangetoon, bied die gebruik van veelvuldige bronne die navorser die geleentheid om bevindinge te kontroleer en te verifieer. Die gebruik van veelvuldige bronne, soos hierbo aangetoon, verhoog ook die vertroue in die navorsing. Waar die data of informasie van verskillende bronne nie ooreenkom nie, word die verskille aangetoon en binne die spesifieke konteks bespreek en verduidelik.

1.7.3.3 Verifiëring van rou data

Nadat die onderhoude afgehandel is, word die onderhoude soos op band opgeneem, getranskribeer en daarna deur middel van globale analise geanaliseer. Die teks van die geanaliseerde data word aan elke respondent voorsien. Die respondente word gevra om die gedeeltes wat op hom of haar van toepassing is intensief te lees en wysigings aan te bring indien die teks verskil van die response en menings van die respondente. Indien daar enige wysigings ter sprake is, word die wysigings aangebring en so in die navorsing geïmplementeer.

1.7.3.4 Intensiewe (langdurige) onderhoudsvoering

Die onderhoudsvoering is intensief en genoegsame tyd (elke onderhoud duur ongeveer twee uur) word met elke respondent spandeer. Dit, tesame met die feit dat elke onderhoudsvraelys deur ten minste drie respondente voltooi word, dra daartoe by dat data ten opsigte van spesifieke fasette van die onderwerp oor 'n breë spektrum ingesamel word en die navorser nie net 'n oorsigtelike blik "snapshot view" op die probleem werp nie. Die onderhoudsvraelyste (sien addendum B vir vraelyste) word ook so saamgestel dat alle toepaslike fasette van die probleem gedek word.

1.7.3.5 Beperking van vooroordeel en partydigheid

Volgens Nieuwenhuis (2007b : 114, 115) kan intensiewe bemoeienis met die respondente daartoe aanleiding gee dat die risiko ten opsigte van vooroordeel en partydigheid aan die kant van die navorser verhoog word. Die gebruikmaking van strategieë soos verifiëring van data, die gebruikmaking van veelvuldige bronne en die feit dat 'n spesifieke vraelys aan ten minste drie respondente aangebied word, beperk die moontlikheid van vooroordeel en partydigheid.

1.7.3.6 Vermyding van veralgemening

Daar moet gewaak word teen die moontlikheid om die bevindinge van hierdie navorsing te veralgemeen met betrekking tot ander faktore wat leerderveiligheid negatief beïnvloed of wat 'n risiko is vir die veiligheid van leerders in 'n skool. Navorser fokus in hierdie navorsing spesifiek op die regsimplikasies van treitering met betrekking tot die onderwysbestuur en die onderwysreg. Alhoewel daar baie raakpunte is ten opsigte van die ander faktore wat leerderveiligheid negatief beïnvloed, word die uniekheid van die regsimplikasies met betrekking tot treitering erken en word veralgemenings vermy.

1.7.4 Program van studie

Hoofstuk een is 'n oriëntering en handel oor die literêre oorsig, as aanvang tot die studie; die navorsingsveld; die navorsingsprobleem en die doelstellings van die studie;

die rasionaal vir en die aktualiteit van die studie; die konseptuele raamwerk en die navorsingsontwerp.

In **hoofstuk twee** word die aard en omvang van die fenomeen “treitering” beskryf en bespreek. ‘n Deeglike kennis van en insig in die fenomeen “treitering” is onontbeerlik voordat daar met die onderwysregstudie ten opsigte van die regsimplikasies van treitering begin kan word. Kennis van die fenomeen is noodsaaklik ten opsigte van alle fases van die studie en vorm die kern van die navorsing. Hierdie hoofstuk bied dus die antwoord op die eerste kritiese vraag naamlik: “Hoe manifesteer die onderskeie elemente van die fenomeen treitering?” Die hoofstuk vorm deel van die konseptuele raamwerk wat die kernkonsepte van die navorsing verbind – sien 1.6.

In **hoofstuk drie** word die regsreëls, wat die bestuur en hantering van treitering in Suid-Afrikaanse openbare skole rig en beheer, beskryf en aangebied in die vorm van ‘n regsraamwerk. Daar kan slegs sprake wees van regsimplikasies van ‘n aangeleentheid as daar regsreëls is wat die aangeleentheid beheer en rig. Hoofstuk drie bied dus die antwoord op die tweede kritiese vraag of navorsingsvraag naamlik: Watter regsreëls rig en beheer die bestuur en hantering van treitering as faset van leerderveiligheid in Suid-Afrikaanse openbare skole? Die regsraamwerk is deel van die konseptuele raamwerk wat die konsepte “treitering”, “regsraamwerk” en “regsimplikasies” verbind – sien 1.6 – en vorm saam met hoofstuk twee die basis vir die navorsing.

Hoofstuk vier: Om die regsimplikasies van genoemde regsreëls vir die onderwysbestuur en onderwysreg te bepaal, beteken dat die regsreëls binne die konteks van “treitering” as fenomeen geïnterpreteer moet word deur respondente tydens semi-gestruktureerde onderhoude. Die getranskribeerde “rou” data wat ingesamel word deur middel van die onderhoudsvoering word deur middel van globale analise geanaliseer. Die geanaliseerde data word in hoofstuk vier aangebied.

In **hoofstuk vyf** word die regsimplikasies van treitering vir die onderwysbestuur en onderwysreg beskryf. Hierdie hoofstuk bied dus die antwoord op die derde navorsingsvraag naamlik: Wat is die regsimplikasies van hierdie regsreëls vir die onderwysbestuur en onderwysreg? (Die regsimplikasies vir die onderwysbestuur sal hoofsaaklik fokus op optrede en maatreëls wat in plek gestel moet word om treitering doeltreffend te hanteer

en te bestuur. Implikasies vir die onderwysreg fokus op die toevoeging van nuwe juridiese kennis). Hierdie beskrywing word hoofsaaklik gegrond op die respondente se response, maar is 'n kulminasie van die totale navorsing. Die beskrywing word verryk deur die response te verbind aan veelvuldige bronne van informasie. Die gebruik van veelvuldige bronne bied ook aan die navorser die insig en begrip om verdere implikasies te identifiseer en te bespreek wat nie noodwendig deur die respondente aangetoon is nie. Hoofstuk vyf (die regsimplikasies) is die derde kernkonsep van die konseptuele raamwerk – sien 1.6.

Hoofstuk 5 is die finale hoofstuk in hierdie studie. Aangesien die regsimplikasies vir die onderwysbestuur en onderwysreg ook aanbevelings vir die onderwysbestuur en onderwysreg insluit, bevat hierdie studie nie 'n aparte hoofstuk of afdeling met betrekking tot aanbevelings nie. Leemtes wat verdere navorsing verg word ook in afdeling 5.6 (Afsluiting) van hierdie hoofstuk geïdentifiseer.

1.7.5 Handhawing van hoë etiese standaard

Volgens Rossman en Rallis (2003 : 63) doen swak etiese standaarde afbreuk aan die integriteit van 'n studie en dus ook afbreuk aan die betroubaarheid (“trustworthiness”) van die studie. In hierdie studie word gebruik gemaak van sewe volwasse respondente tydens die semi-gestruktureerde onderhoud. Deelname is vrywillig. Elke respondent sal twee weke voor die onderhoud 'n dokument ontvang met die volgende inligting: die beskrywing en definisie van die fenomeen “treitering”; beskrywings van die verskillende vorme, gevolge en skade van treitering (wat in hierdie studie geïdentifiseer is) asook die vraelys met die vrae wat aan respondente gevra word. Die respondente weet dus presies wat van hulle verlang word en het die reg om aan te dui of hulle wil voortgaan met die proses of nie. Na globale analise van die getranskribeerde onderhoudsdata, word die teks aan elke respondent voorsien vir wysigings waar die teks nie ooreenstem met hul response nie. Die wysigings, indien enige, word aangebring in die teks en so toegepas in die studie. Die respondente is nie anoniem nie. Hulle is ingelig daarvoor en hulle name asook besonderhede word verstrekk aan die einde van die proefskrif waarvoor hulle toestemming gee – hulle name word egter nie gekoppel aan spesifieke response nie. Alhoewel die risiko minimaal is, word die nodige stappe dus geneem om 'n

hoë etiese standaard ten opsigte van die respondente te handhaaf, hulle word volledig ingelig en die proses geskied met hul toestemming.

Soos reeds vermeld, is 'n deeglike kennis van die fenomeen “treitering” onontbeerlik vir hierdie studie en vorm die kern van die navorsing. Treitering, as fenomeen, word hierna in hoofstuk 2 aangebied.